

OCHRONA PROGRAMÓW KOMPUTEROWYCH W PRAWIE WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ W UNII EUROPEJSKIEJ

Karolina Sztobryn

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

POLECAMY W SERII:

PRAWO WŁAŚCIWE DLA DOBREGO IMIENIA
OSOBY FIZYCZNEJ I JEGO OCHRONY

JUSTYNA BALCARCZYK

WYŁĄCZENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNOPRAWNEJ
DOSTAWCÓW USŁUG SIECIOWYCH
ZA TREŚCI UŻYTKOWNIKÓW

DARIA KATARZYNA GĘSICKA

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH
W UNII EUROPEJSKIEJ

MARIUSZ KRZYSZTOFEK

STATUS PRAWNY DZIENNIKARZA

REDAKCJA NAUKOWA WOJCIECH LIS

CZARNA LISTA NIEUCZCIWYCH PRAKTYK HANDLOWYCH
A GRANICE PRAWA ZWALCZANIA
NIEUCZCIWEJ KONKURENCJI W UNII EUROPEJSKIEJ.
ANALIZA PRAWNOPORÓWNAWCZA

MONIKA NAMYSŁOWSKA

CYWILNOPRAWNA OCHRONA WIZERUNKU
OSÓB POWSZECHNIE ZNANYCH

W DOBIE KOMERCJALIZACJI DÓBR OSOBISTYCH

JOANNA SIEŃCZYŁO-CHLABICZ, JOANNA BANASIUK

LOBBING W PROCESIE KSZTAŁTOWANIA
PRAWA AUTORSKIEGO W UNII EUROPEJSKIEJ.

STUDIUM PRZYPADKÓW: CZAS TRWANIA
PRAW POKREWNYCH, DZIEŁA OSIEROCONE, ACTA

AGNIESZKA VETULANI-CĘGIEL

GRA KOMPUTEROWA JAKO PRZEDMIOT
PRAWA AUTORSKIEGO

IRENEUSZ MATUSIAK

OCHRONA PROGRAMÓW KOMPUTEROWYCH W PRAWIE WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ W UNII EUROPEJSKIEJ

Karolina Sztobryn

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2015

Publikacja dofinansowana w ramach projektu finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji DEC-2011/01/N/HS5/02052

Stan prawny na 1 grudnia 2014 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Aurelia Nowicka

Redakcja serii

Janusz Barta

Ryszard Markiewicz

Alicja Pollesch

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Dagmara Wachna

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN 978-83-264-8025-6

ISSN 1897-4392

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Klarze

Spis treści

Podziękowania / 11

Wykaz skrótów / 13

Wstęp / 17

Rozdział I

Program komputerowy jako przedmiot ochrony w prawie własności intelektualnej w Unii Europejskiej / 29

1. Charakterystyka prawa własności intelektualnej / 29
 - 1.1. Własność jako prawo do dóbr niematerialnych / 34
 - 1.2. Prawo własności intelektualnej a postęp techniczny / 37
 - 1.3. Zakres ochrony prawa własności intelektualnej / 41
 - 1.4. Piractwo komputerowe jako naruszenie prawa własności intelektualnej / 46
2. Kształtowanie się rozwiązań prawnych międzynarodowego prawa własności intelektualnej / 54
 - 2.1. Konwencja berneńska / 56
 - 2.2. Konwencja paryska / 58
 - 2.3. Porozumienie TRIPS / 59
3. Własność intelektualna w świetle prawa Unii Europejskiej / 61
 - 3.1. Istnienie a wykonywanie praw własności intelektualnej / 64
 - 3.2. Prawo własności intelektualnej a swobodny przepływ towarów / 67
4. Program komputerowy jako dobro niematerialne / 69
 - 4.1. Elementy tekstowe / 73
 - 4.1.1. Algorytm / 73
 - 4.1.2. Kod źródłowy i maszynowy / 75
 - 4.2. Elementy nietekstowe programu / 76

5. Wnioski / 78

Rozdział II

Stosunek prawa własności intelektualnej do prawa konkurencji Unii Europejskiej w świetle ochrony programów komputerowych / 81

1. Prawo własności intelektualnej a reguły konkurencji UE / 81
 - 1.1. Zakaz porozumień ograniczających konkurencję / 84
 - 1.2. Zakaz nadużywania pozycji dominującej / 87
2. Wpływ orzeczenia w sprawie *Microsoft* na ochronę programów komputerowych / 91
 - 2.1. Stan faktyczny sprawy *Microsoft* / 91
 - 2.2. Zakaz nadużywania pozycji dominującej na rynku oprogramowania w świetle sprawy *Microsoft* / 93
 - 2.2.1. Niezbędność informacji do wykonania określonego działania / 96
 - 2.2.2. Test nowego produktu / 99
 - 2.2.3. Przesłanka eliminacji konkurencji / 101
 - 2.2.4. Okoliczności uzasadniające odmowę / 103
 - 2.3. Nałożenie obowiązku udzielenia licencji przymusowej na dobra niematerialne / 105
 - 2.4. Znaczenie orzeczenia w sprawie *Microsoft* dla interpretacji przepisów prawa własności intelektualnej / 106
 - 2.5. Znaczenie orzeczenia w sprawie *Microsoft* dla ochrony programów komputerowych / 112
3. Wnioski / 115

Rozdział III

Ochrona programów komputerowych w prawie autorskim / 118

1. Program komputerowy jako przedmiot ochrony prawa autorskiego / 118
2. Przesłanki ochrony programów komputerowych / 122
 - 2.1. Wyrażenie programu komputerowego / 122
 - 2.2. Oryginalny charakter programu komputerowego / 123
3. Autorskoprawna ochrona programów komputerowych w świetle prawa międzynarodowego / 127
4. Ochrona programów komputerowych w dyrektywie 2009/24/WE / 129

- 4.1. Geneza powstania dyrektywy 2009/24/WE / **129**
- 4.2. Twórca, autor i beneficjent ochrony / **133**
- 4.3. Przedmiotowy zakres ochrony / **138**
 - 4.3.1. Ochrona form wyrażenia programów komputerowych / **138**
 - 4.3.2. Ochrona materiału przygotowawczego programu / **140**
 - 4.3.3. Ochrona koncepcji (idei) i zasad leżących u podstaw programu / **141**
 - 4.3.4. Ochrona interfejsów / **145**
 - 4.3.5. Ochrona innych elementów programu / **148**
- 4.4. Treść prawa do programu komputerowego / **148**
 - 4.4.1. Treść praw wyłącznych / **149**
 - 4.4.2. Ograniczenia praw wyłącznych / **157**
 - 4.4.3. Pośrednia ochrona programów komputerowych / **174**
- 4.5. Okres ochrony programów komputerowych / **177**
- 5. Wnioski / **178**

Rozdział IV

Patentowa ochrona programów komputerowych / 183

- 1. Program komputerowy jako wynalazek / **183**
- 2. Przesłanki zdolności patentowej programów komputerowych / **188**
 - 2.1. Przynależność do dziedziny techniki / **190**
 - 2.2. Nowość / **194**
 - 2.3. Poziom wynalazczy / **196**
 - 2.4. Przemysłowe zastosowanie / **200**
- 3. Ochrona patentowa programów komputerowych w konwencji o udzielaniu patentów europejskich / **201**
 - 3.1. Rola Europejskiego Urzędu Patentowego w zakresie określenia granic ochrony programów komputerowych / **204**
 - 3.1.1. Decyzja w sprawie T 208/84, *Vicom* / **204**
 - 3.1.2. Decyzja w sprawie T 1173/97, *Computer Program Product I* / **206**
 - 3.1.3. Decyzja w sprawie T 258/03, *Hitachi* / **210**
 - 3.1.4. Decyzja w sprawie T 424/03, *Data transfer with expanded clipboard formats* / **212**

- 3.1.5. Decyzja w sprawie T 1784/06, *Classification method/Comptel* / **215**
- 3.1.6. Opinia rozszerzonej komisji odwoławczej w sprawie G 0003/08 / **217**
- 3.1.7. Wpływ decyzji EUP na ochronę patentową programów komputerowych / **227**
- 4. Ochrona patentowa w prawie Unii Europejskiej / **234**
 - 4.1. Jednolita ochrona patentowa / **238**
 - 4.2. Projekt dyrektywy o wynalazkach realizowanych za pomocą komputera / **241**
- 5. Wnioski / **245**

Rozdział V

Ochrona programów komputerowych jako tajemnicy handlowej / 251

- 1. Wprowadzenie / **251**
- 2. Tajemnica handlowa a prawa własności intelektualnej / **255**
- 3. Program komputerowy jako chroniona tajemnica przedsiębiorstwa / **257**
- 4. Ochrona tajemnicy handlowej w prawie międzynarodowym / **259**
 - 4.1. Czyny nieuczciwej konkurencji w zakresie ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa / **261**
 - 4.2. Przesłanki ochrony tajemnicy handlowej na podstawie porozumienia TRIPS / **263**
 - 4.2.1. Poufność / **263**
 - 4.2.2. Wartość handlowa / **265**
 - 4.2.3. Niezbędne zabezpieczenie informacji / **266**
- 5. Wnioski / **268**

Wnioski końcowe / 271

Wykaz aktów prawnych i dokumentów / 285

Wykaz wyroków Sądu i Trybunału Sprawiedliwości UE / 291

Wykaz decyzji Europejskiego Urzędu Patentowego / 293

Bibliografia / 295

Podziękowania

Serdecznie dziękuję Pani prof. dr hab. Marii Królikowskiej-Olczak za motywację, cenne rady i wskazówki.

Za możliwość odbycia konsultacji naukowych i rozmów, a także za uwagi stanowiące istotny wkład w kształt i treść mojej rozprawy dziękuję: pani prof. Aurelii Nowickiej (Uniwersytet Adama Mickiewicza), panu prof. Wojciechowi Katnerowi (Uniwersytet Łódzki), prof. Monice Namysłowskiej (Uniwersytet Łódzki), panu prof. Jacques'owi de Werze (Uniwersytet w Genewie, Szwajcaria), dr. Adrienowi Alberini (Lenz & Staehelin, Genewa), dr. Piotrowi Kostańskiemu (Uniwersytet Jagielloński), dr. Noamowi Shemtovowi (Uniwersytet Queen Mary, Londyn), panu Philippe Baechtoldowi (WIPO), pani Miyamoto Tomoko (WIPO), pani Michele Woods (WIPO). Dziękuję rzecznikowi patentowemu Alicji Rumpel (Kancelaria Radców Prawnych i Rzeczników Patentowych Rumpel i Partnerzy) za rozbudzenie i możliwość realizowania pasji do prawa własności intelektualnej. Dziękuję również Adamowi i naszym rodzicom.

Publikacja jest rezultatem projektu finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji DEC-2011/01/N/HS5/02052.

Wykaz skrótów

Akty prawne

dyrektywa 2009/24/WE	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/24/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (wersja skodyfikowana) (Tekst mający znaczenie dla EOG) (Dz. Urz. UE L 111 z 5.05.2009, s. 16–22, z późn. zm.)
konwencja berneńska	Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 9 września 1886 r. w wersji zmienionej Aktem paryskim (Dz. U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474, załącznik)
konwencja monachijska, konwencja o udzielaniu patentów europejskich	Konwencja o udzielaniu patentów europejskich (Konwencja o patencie europejskim), sporządzona w Monachium dnia 5 października 1973 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 79, poz. 737 z późn. zm.)
konwencja paryska	Konwencja paryska o ochronie własności przemysłowej z dnia 20 marca 1883 r., w wersji zmienionej Aktem sztokholmskim z dnia 14 lipca 1967 r. (Dz. U. z 1975 r. Nr 9, poz. 51, załącznik)
konwencja WIPO	Konwencja o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej, sporządzona w Sztokholmie dnia 14 lipca 1967 r. (Dz. U. z 1975 r. Nr 9, poz. 49, załącznik)

porozumienie o Jednolitym Są- dzie Patentowym	Porozumienie w sprawie Jednolitego Sądu Patentowego (Dz. Urz. UE C 175 z 20.06.2013, s. 1–40).
porozumienie TRIPS	Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (Dz. U. z 1996 r. Nr 32, poz. 143, załącznik 1C)
p.w.p.	ustawa z dnia 20 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1410)
rozporządzenie nr 1257/2012	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1257/2012 z dnia 17 grudnia 2012 r. wprowadzające wzmocnioną współpracę w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej (Dz. Urz. UE L 361 z 31.12.2012, s. 1)
rozporządzenie nr 1260/2012	rozporządzenie Rady (UE) nr 1260/2012 z dnia 17 grudnia 2012 r. wprowadzające wzmocnioną współpracę w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej w odniesieniu do mających zastosowanie ustaleń dotyczących tłumaczeń (Dz. Urz. UE L 361 z 31.12.2012, s. 89)
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47)
traktat WIPO o prawie autorskim	Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej o prawie autorskim, sporządzony w Genewie dnia 20 grudnia 1996 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 3, poz. 12)
u.p.a.	ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)

Czasopisma i wydawnictwa promulgacyjne

Dz. Urz. UE/WE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej/ Wspólnot Europejskich
EIPR	European Intellectual Property Review
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
IRIPCL	International Review of Intellectual Property and Competition Law
JIPLP	Journal of Intellectual Property Law & Practice
JWIP	The Journal of World Intellectual Property
ZNUJ PPWI	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace z Prawa Własności Intelektualnej

Inne

EUP	Europejski Urząd Patentowy
KE	Komisja Europejska
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Roz- woju
PE	Parlament Europejski
SAGE	Software Action Group for Europe
TS	Trybunał Sprawiedliwości (Unii Europejskiej)
UE	Unia Europejska
WIPO	Światowa Organizacja Własności Intelektualnej
WTO	Światowa Organizacja Handlu

Wstęp

I. Jednym z największych osiągnięć postępu technologicznego współczesnego świata było niewątpliwie stworzenie komputera, który w 1982 r. został uznany przez magazyn „Time” za najbardziej znaczącą „osobowość roku”¹. Symbolika tego wydarzenia pokazuje, jak doniosłe znaczenie w codziennym życiu zyskał komputer, obok takich urządzeń, jak telefon, radio i telewizja². Same komputery, bez wprowadzenia do nich programów, nie mają jednak żadnej wartości użytkowej, gdyż w rzeczywistości to programy komputerowe³ przesądzają o możliwości użycia komputera i dzięki nim możliwe jest szybkie i efektywne wykonywanie czynności życia codziennego należących do dziedziny rozrywki, nauki, informatyki, a sam „komputer bez programu jest pustą maszyną, jak samolot bez pilota”⁴.

Historia komputera i oprogramowania jest bardzo współczesna⁵. Ich spektakularny rozwój zaczął się pod koniec lat 50. ubiegłego stule-

¹ Zob. <http://content.time.com/time/interactive/0,31813,1681791,00.html> (data dostępu: 12 stycznia 2015 r.).

² V. Franceschelli, *European Computer Law* (w:) G. Sacerdoti (red.), *Liberalization of Services and Intellectual Property in the Uruguay Round of GATT*, Fryburg 1990, s. 154.

³ W powszechnym rozumieniu program komputerowy jest program dla elektronicznych maszyn cyfrowych. Jednakże można wyróżnić także programy dla komputerów analogowych oraz komputerów hybrydowych. Te pierwsze obejmują „fizyczny układ połączeń pomiędzy poszczególnymi układami liczącymi”. Drugie z kolei stanowią połączenie instrukcji matematycznych z elementami technicznymi. Pomimo że zarówno maszyny analogowe, jak i hybrydowe nie są już obecnie używane, to programy dla takich maszyn są także objęte zakresem ochrony przewidzianej w aktach prawnych; A. Szewc, G. Jyż, *Ochrona programów komputerowych, informacji i baz danych*, Bytom 2001, s. 12–13.

⁴ J.J. Borking, *Third Party Protection of the Software and Firmware*, North-Holland–Amsterdam–New York–Oxford 1985, s. 33.

⁵ Niektórzy za pierwszy komputer uważają liczydło, zob. A. Dobalian, *Copyright Protection for the Non-Literal Elements of Computer Programs: The Need for Compulsory Licensing*, *Whittier Law Review* 1994, nr 15, s. 1023–1024.

cia⁶, przejawiając się w zasadniczej zmianie konstrukcji pierwotnych wersji komputera, a co za tym idzie i jego przydatności w gospodarczym świecie⁷. Największy rozwój komputerów przypada jednak na lata 70. XX w.⁸, kiedy to wyprodukowano pierwszy mikroprocesor – CPU (Central Processing Unit) oraz pierwszy domowy komputer – ALTAIR 8800. Takie komputery miały niewielką liczbę użytkowników, znajdowały się przede wszystkim na uniwersytetach oraz w dużych przedsiębiorstwach, a oprogramowanie nie stanowiło niezależnego przedmiotu, lecz część komputera. Nie dostrzegano zatem potrzeby ochrony oprogramowania jako niezależnego dobra własności intelektualnej posiadającego wartość ekonomiczną. Dopiero gdy komputery stawały się bardziej powszechne niezależne grupy programistów⁹ zaczęły tworzyć programy odpowiadające potrzebom użytkowników, stawiając producentów przed dylematem, czy w dalszym ciągu łączyć sprzedaż komputerów z oprogramowaniem, co mogło wiązać się z utratą znacznych zysków, czy też oferować oprogramowanie niezależnie od komputera, co z kolei mogło spowodować utratę kontroli nad produktem¹⁰.

Obecnie oprogramowanie jest najbardziej gwałtownie rozwijającą się dziedziną branży komputerowej¹¹. I choć wciąż to Stany Zjednoczone są niezaprzeczalnym liderem w jego produkcji, kontrolując około 70%

⁶ Za pierwsze maszyny pracujące z danymi uważa się opracowane w 1833 r. przez Charlesa Babbage'a maszyny analityczne stanowiące pierwowzór dzisiejszego komputera, które były zdolne do wykonywania dowolnych ciągów instrukcji oraz operowania na danych. Programy do takich maszyn zostały opracowane przez uznaną za pierwszą światową programistkę Adę Lovelace; zob. C. Ohst, *Computerprogramm und Datenbank*, Frankfurt 2003, s. 5.

⁷ Por. A. Dobalian, *Copyright Protection for the Non-Literal Elements...*, s. 1024; V. Franceschelli, *European Computer Law...*, s. 154.

⁸ W latach 60. i 70. XX w. oprogramowanie tworzone było głównie przez producentów sprzętu, naukowców i badaczy akademickich. Nie było na rynku producentów oferujących komercyjne oprogramowanie do czasu, gdy pojawiły się pierwsze komputery osobiste, a czołową rolę zaczęli odgrywać tacy producenci, jak Microsoft, Lotus lub Adobe; S. Perchaud, *Software Patents and Innovation*, Journal of Information, Law & Technology 2003, nr 1, dostępne też pod adresem http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2003_1/perchaud/ (data dostępu: 12 stycznia 2015 r.); B. Galler, *Software and Intellectual Property Protection*, Westport 1995, s. 101–102.

⁹ Jedną z takich grup była SHARE, zajmująca się tworzeniem oprogramowania dla komputerów IBM.

¹⁰ G.A. Stobbs, *Software Patents*, Aspen Publishers 2000, s. 38–39; zob. też H.W.A.M. Hanneman, *The Patentability of Computer Software*, Boston 1985, s. 1–2.

¹¹ S.J. Leahy, *New Laws for New Technologies: Current Issues Facing the Subcommittee on Technology and the Law*, Harvard Journal of Law & Technology 1992, nr 5, s. 5.

rynku, a rola Japonii w tej dziedzinie coraz bardziej wzrasta¹², to również Europa stanowi istotny rynek i miejsce tworzenia programów komputerowych¹³.

Rzeczywistość techniki w dziedzinie komputerowej był oznaką nadchodzącej rewolucji technologicznej i tworzenia się tzw. nowej gospodarki (gospodarki elektronicznej lub gospodarki cyfrowej) nastawionej na właściwe zastosowanie wiedzy, nie zaś na produkcję dóbr fizycznych. Postawił także prawodawców oraz prawników w obliczu problemów prawnych, które mogły pojawić się w ramach funkcjonowania nowej dziedziny prawa¹⁴. Wykorzystanie programów komputerowych w każdej sferze życia powoduje bowiem konieczność ich należytej ochrony przed nieuprawnionym użyciem¹⁵.

Problematyka prawna wyodrębniającej się¹⁶ dziedziny prawa komputerowego¹⁷, odnoszącej się m.in. do takich tematów, jak ochrona programów komputerowych, umów oraz przestępstw komputerowych, interpretowana była zarówno przez praktyków, jak i doktrynę przedmiotu w Europie za pomocą zasad prawnych zawartych w dobrze pod tym względem rozwiniętym systemie prawa amerykańskiego¹⁸. Nie było wątpliwości, że programy komputerowe jako dobra niematerialne powstające w zasadzie wyłącznie poprzez umysłową działalność człowieka, a także mające wyraźny wymiar ekonomiczny powinny podlegać ochronie¹⁹. Należy jednak zauważyć, że zupełnie nowe reguły prawne tworzone z myślą o programach komputerowych oraz mające zastosowanie tylko do tego rodzaju dóbr niematerialnych stanowią wyłącznie

¹² Japonia uznała, że prace w dziedzinie oprogramowania za swój ekonomiczny priorytet. Dlatego też producenci amerykańscy są bezwzględni przeciwnikami dekompilacji, tak aby producenci z Japonii nie mogli korzystać z wyników ich pracy, *ibidem*.

¹³ W Europie największy rynek oprogramowania i główni producenci mają siedzibę w Niemczech; zob. S. Perchaud, *Software Patents and Innovation...*

¹⁴ Por. V. Franceschelli, *European Computer Law...*, s. 154–155.

¹⁵ *Ibidem*, s. 158.

¹⁶ Pomimo że nie ma wyodrębnionego zespołu norm w tej dziedzinie, J. Barta i R. Markiewicz wskazują, że używanie terminu „prawo komputerowe” jest powszechne i uzasadnione, *Główne problemy prawa komputerowego*, Warszawa 1993, s. 15.

¹⁷ Niektórzy uważają, że nie ma obszaru prawa komputerowego, a jedynie uznają, że dziedzinę tę można stworzyć, wyznaczając relacje komputera do już istniejących dziedzin prawa; zob. D.C. Tunick, *Has The Computer Changed the Law?*, The John Marshall Journal of Computer & Information Law, October 1994, nr 13, s. 43.

¹⁸ V. Franceschelli, *European Computer Law...*, s. 155, 156.

¹⁹ D. Bainbridge, *Intellectual Property*, London 1994, s. 17.

wycinek regulacji odnoszącej się do zasad ochrony programów komputerowych. Znacząca część przepisów zawarta jest w aktach prawnych należących do dziedziny prawa własności intelektualnej, tj. prawa autorskiego, patentowego oraz zwalczania nieuczciwej konkurencji, które nie były tworzone z myślą o programach komputerowych. W tym przypadku nastąpiła subsumcja ochrony tego dobra do tradycyjnych reguł ochrony praw własności intelektualnej i dlatego w wielu aspektach ochrona ta jest nieadekwatna do rzeczywistych potrzeb ochrony programów komputerowych.

II. Początkowo programy komputerowe chronione były wyłącznie jako tajemnica handlowa. Z czasem jednak, w celu silniejszej ochrony twórców, zaczęto stosować istniejące autorskoprawne oraz patentowe²⁰ regulacje lub tworzyć zupełnie nowe przepisy. Obecnie w ramach prawa własności intelektualnej program komputerowy może być chroniony na podstawie prawa autorskiego, patentowego i jako tajemnica handlowa. Różnica w poszczególnych formach ochrony jest zasadnicza, a jej zakres zależy także od rodzaju oprogramowania oraz elementów wchodzących w jego skład²¹. Brak możliwości uzyskania ochrony na podstawie jednego z tych praw nie pozbawia prawa dochodzenia ochrony na podstawie innego, z tym że ochrona w ramach wskazanych trzech dziedzin nie ma charakteru kumulacyjnego, lecz raczej komplementarny²², gdyż prawo autorskie, patentowe oraz przepisy o ochronie tajemnicy handlowej chronią różne elementy programu komputerowego, stanowiące w rzeczywistości odmienne dobra niematerialne.

Po pierwsze, na podstawie prawa autorskiego chroniony jest utwór, tj. program komputerowy wyrażony w kodzie maszynowym lub źródłowym. Po drugie, w ramach prawa patentowego ochronie podlega wy-

²⁰ Przez niektórych przedstawicieli doktryny prawo autorskie i patentowe chroniące programy komputerowe są uznane za najważniejsze prawa własności intelektualnej; zob. R.A. Posner, *Honorable Helen Wilson Nies Memorial Lecture in Intellectual Property Law: Do We Have too Many Intellectual Property Rights?*, Marquette Intellectual Property Law Review 2005, nr 9, s. 174.

²¹ K. Siewicz, *The Legal Protection and Use of Open Source Computer Programs*, http://vagla.pl/skrypts/k_siewicz_oss_legal.pdf, s. 23 (data dostępu: 12 stycznia 2015 r.).

²² A. Nowicka, *Wynalazek* (w:) U. Promińska (red.), *Prawo własności przemysłowej*, Warszawa 2005, s. 69; Z. Okoń, *Projekt dyrektywy o wynalazkach implementowanych komputerowo a prawnoautorska ochrona programów komputerowych*, e-BIULETYN 2005, nr 1, http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/23673/Projekt_dyrektywy_o_wynalazkach_implementowanych_komputerowo.pdf, s. 12 (data dostępu: 12 stycznia 2015 r.); D.A. Einhorn, *Copyright and Patent Protection for Computer Software: Are they Mutually Exclusive?*, *Idea: The Journal of Law and Technology* 1990, s. 278.

nalazek, który nie jest programem jako takim, a wynalazkiem urzeczywistnianym za pomocą programu komputerowego²³. I po trzecie, jako tajemnica handlowa chroniona jest informacja. Pomędzy tymi formami ochrony występują zasadnicze różnice w zakresie przedmiotowym ochrony (brak ochrony idei w prawie autorskim *versus* ochrona idei w prawie patentowym oraz zwalczania nieuczciwej konkurencji), praw uprawnionego wynikających z poszczególnych dziedzin prawa własności intelektualnej (tzw. prawny monopol w prawie patentowym *versus* uprawnienie do zakazania kopiowania utworu), sposobu uzyskania ochrony (formalna procedura w prawie patentowym *versus* automatyczna – po spełnieniu przesłanek – ochrona w prawie autorskim oraz ochrona jako tajemnica handlowa), a także natury dobra (natura estetyczna w prawie autorskim *versus* przemysłowa w prawie patentowym).

III. Dlatego też, skoro program komputerowy jest wytworem intelektu ludzkiego leżącym na granicy pomiędzy tekstem, funkcją i informacją²⁴, to i dookreślenie, czym jest sam program, wymaga stworzenia odmiennych definicji na potrzeby każdej z dziedzin prawa własności intelektualnej. Potocznie jednak w ramach wskazanych wyżej trzech systemów używa się ogólnego sformułowania „program komputerowy”, „oprogramowanie” lub też z języka angielskiego *software*. Warto jednak podkreślić, że zamienne stosowanie tych pojęć nie jest właściwe, gdyż w rzeczywistości nie są one tożsame. Pojęcie *software* jest nadrzędne w stosunku do terminu „program komputerowy”, gdyż obejmuje dokumenty, materiał przygotowawczy, opis programu, elementy graficzne i audiowizualne. Sam program komputerowy jest natomiast częścią składową *software’u*, lecz nie jest *softwarem* jako takim²⁵. „Oprogramo-

²³ Z. Okoń, *Projekt dyrektywy o wynalazkach...*, s. 10.

²⁴ H.C. Anawalt, *International Intellectual Property, Progress, and the Rule of Law*, Santa Clara Computer and High Technology Law Journal 2003, nr 19, s. 389; por. J. Ożegalska-Trybalska, *Ochrona programów komputerowych i wynalazków implementowanych za pomocą komputera* (w:) W. Lubaszewski (red.), *Komputer – Człowiek – Prawo*, Kraków 2007, s. 112.

²⁵ C. Ohst, *Computerprogramm und Datenbank...*, s. 25; G. Rauber, *Der urheberrechtliche Schutz von Computerprogrammen*, Zurich 1988, s. 19; U. Weber-Steinhaus, *Computerprogramme im deutschen Urheberrechtssystem*, Köln 1993, s. 14; Zielona księga o prawie autorskim i wyzwaniach technologii – kwestie prawa autorskiego wymagające natychmiastowego działania (Green Paper on copyright and the challenge of technology – Copyright issues requiring immediate action) COM (88) 172 final z 7 czerwca 1988 r., pkt 5.1.2; por. R. Theiselmann, *Geistiges Eigentum in der Informationsgesellschaft*, München 2004, s. 8–9. Odmiennie J.J. Borking, który uznaje, że program komputerowy i *software* to synonimy, zob. J.J. Borking, *Third Party Protection...*, s. 105; por. też wniosek

wanie” zaś to pojęcie pochodne w stosunku do programu komputerowego, gdyż stanowi zbiór połączonych funkcjonalnie programów²⁶. *Software* i „oprogramowanie” są dobrami związanymi z programami komputerowymi i dlatego są chronione w ramach wymienionych dziedzin prawa własności intelektualnej.

IV. Pozostając przy kwestii tematyki monografii, określonej jako ochrona programów komputerowych w prawie własności intelektualnej w Unii Europejskiej, należy stwierdzić, że termin „prawo własności intelektualnej” obejmuje tak prawo autorskie, prawo własności przemysłowej, jak i prawo zwalczania nieuczciwej konkurencji, a wyrażenie tego pojęcia w liczbie pojedynczej sugeruje istnienie dziedziny prawa, jaką jest prawo własności intelektualnej, co do czego nie ma zgody w literaturze przedmiotu. Prawo własności intelektualnej przez długie lata silnie związane było z prawem cywilnym, jednak obecnie odnosi się także do prawa administracyjnego oraz karnego, dotyka takich zagadnień, jak prawa człowieka, zdrowie publiczne, informacja i komunikacja²⁷. Ponadto postrzeganie własności intelektualnej jedynie przez pryzmat prawa jest niesłuszne, gdyż w jej ramach decydujące znaczenie mają takie dziedziny nauki, jak ekonomia, fizyka, chemia oraz informatyka. Niejednolitość charakteru stosunków prawa własności intelektualnej powoduje zatem, że nie możemy zaliczyć tego prawa do jednej gałęzi prawa, gdyż stanowi ono zespół przepisów z różnych gałęzi prawa. Głównym podłożem regulacji jest prawo cywilne, które nie reguluje jednak w sposób kompleksowy i wyczerpujący problematyki prawa własności intelektualnej. Sceptycznie do budowania konstrukcji prawa autorskiego jako cywilnego prawa podmiotowego podchodził prof. S. Grzybowski, który podkreślał, że prawo autorskie nie wchodzi

Prezes EUP na podstawie art. 112 ust. 1 lit. b konwencji monachijskiej z 22 października 2008 r., Referral under Article 112 (1)(b) EPC, s. 3, <http://www.sipf.se/admin/photo/big/Remisser/G308en.pdf> (data dostępu: 12 stycznia 2015 r.); zob. też np. A.-A. Wandtke, *Urheberrecht*, Berlin 2009, s. 265; W. Straub, *Individualität als Schlüsselkriterium des Urheberrechts*, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil 2001, nr 1, s. 2; M.M. Walter (red.), *Europäisches Urheberrecht*, Vienna–New York 2001, s. 272; J. Weyand, H. Haase, *Patenting Computer Programs: New Challenges*, IRIPCL 2005, nr 6, s. 650; S.E. Gordon, *The Very Idea! Why Copyright Law Is an Inappropriate Way to Protest Computer Programs*, EIPR 1998, nr 1, s. 10; D. Bainbridge, *Legal Protection of Computer Software*, London 2008, s. xviii.

²⁶ R. Golat, *Dobra niematerialne compendium wiedzy*, Bydgoszcz 2005, s. 150.

²⁷ P.K. Yu, *Symposium: The International Intellectual Property Regime Complex: International Enclosure, the Regime Complex, and Intellectual Property Schizophrenia*, Michigan State Law Review 2007, s. 2.

jako całość do żadnej z gałęzi prawa i nie tworzy jej części²⁸. Skłaniam się więc do uznania prawa własności intelektualnej za odrębną dziedzinę prawa²⁹, na którą składa się szeroki zakres przedmiotowy odzwierciedlony w rozległej liczbie aktów prawnych należących do różnych gałęzi prawa. Rzadko która dziedzina prawa posiada tak urozmaiconą zawartość i skomplikowaną regulację.

Dla potrzeb opracowania przyjąłam także, że „prawo własności intelektualnej w Unii Europejskiej” to prawo o charakterze wspólnym dla całej UE, harmonizujące prawo i stanowiące bazę prawną dla państw członkowskich UE oraz przyjętych przez nie rozwiązań. Są to zatem regulacje wydane przez UE w postaci aktów prawa pierwotnego oraz wtórnego, tj. rozporządzeń i dyrektyw, ale także prawo międzynarodowe wyrażone w konwencjach, które pełni również rolę harmonizującą prawo państw członkowskich UE. Zakres analizy regulacji prawnych jest uzasadniony faktem, że ponadnarodowe akty z dziedziny prawa własności intelektualnej mają zasadnicze znaczenie dla kształtowania regulacji krajowych. Wpływ ten jest nieporównywalnie większy niż w pozostałych dziedzinach prawa, w szczególności ze względu na okoliczność, że wytwory działalności intelektualnej z łatwością przekraczają granice państw³⁰ i mimo że prawo to w przeważającej części cechuje się terytorialnym charakterem, to prawodawstwo ponadnarodowe wpływa bezpośrednio na przepisy prawa krajowego.

V. Analiza podjęta w książce zostanie przeprowadzona w oparciu o materialnoprawne przepisy odnoszące się do ochrony programów komputerowych z dziedziny prawa własności intelektualnej obowiązujące w UE. Zakresem badań objęłam te regulacje, które zapewniają ochronę programów komputerowych przed ich naruszeniem lub przed naruszeniem elementów, które składają się na program komputerowy. Przepisy te zawarte są w regulacjach prawa autorskiego, prawa patentowego oraz w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji. Pomimo iż prawo nieuczciwej konkurencji jest zasadniczo odmiennym fragmentem prawa własności intelektualnej chroniącym *ipso iure* uczciwą konkurencję, nie zaś podmiot uprawniony do konkretnego dobra wła-

²⁸ S. Grzybowski (w:) J. Barta (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 13, *Prawo autorskie*, Warszawa 2007, s. 5.

²⁹ Por. M. Załucki, *Prawo własności intelektualnej. Repetytorium*, Warszawa 2008, s. 18, 21; A. Michalak, *Jennifer Lopez i Louis Vuitton – czyli czy warto specjalizować się w prawie własności intelektualnej*, *Edukacja Prawnicza* 2009, nr 2, s. 3.

³⁰ A. Karpowicz, *Poradnik prawny dla ludzi twórczych*, Warszawa 1995, s. 144.

sności intelektualnej, to jednak ochrona informacji nieujawnionej zapewnia dodatkowe zabezpieczenie praw podmiotu uprawnionego do programu komputerowego.

Z zakresu analizy wyłączyłam natomiast kwestie praw do znaków towarowych oznaczających programy komputerowe oraz dotyczące naśladownictwa produktu. Poza zakresem pracy pozostaje także analiza odnosząca się do tzw. wolnego oprogramowania (ang. *open source*), stanowiącego pewną alternatywę dla oprogramowania, wobec którego twórcy lub inni uprawnieni wykazują zainteresowanie ochroną wynikającą z praw własności intelektualnej. W przeciwieństwie do koncepcji oprogramowania „własnościowego” ruch *open source* wspiera swobodny użytek oraz możliwość modyfikacji programów komputerowych, umożliwiając swobodny dostęp do kodu źródłowego w celu opracowania nowych programów przez społeczność wolnego oprogramowania.

VI. Objęcie programów komputerowych ochroną w ramach prawa własności intelektualnej stanowi dowód próby dostosowywania prawa do rozwoju technologicznego. Programy są jednak szczególnego rodzaju dobrami niematerialnymi, gdyż charakteryzują się niejednorodną strukturą. Złożone są z elementów przybierających postać utworu chronionego prawem autorskim, rozwiązania traktowanego jako wynalazek i przez to regulowanego prawem własności przemysłowej oraz informacji, które w pewnych okolicznościach stanowią niejawną informację handlową. W zależności zatem od tego, do jakich elementów programu będziemy się odnosić, będą one podlegały innemu reżimowi ochrony. Dlatego w celu wprowadzenia czytelnika w skomplikowaną problematykę ochrony programów komputerowych w rozdziale I książki omówiłam zagadnienia odnoszące się do programu komputerowego jako przedmiotu ochrony w ramach prawa własności intelektualnej oraz dokonałam charakterystyki prawa własności intelektualnej z punktu widzenia aktów prawnych należących do międzynarodowego prawa własności intelektualnej w zakresie, w jakim mają one wpływ na ochronę programów komputerowych, a także naruszeń tego prawa poprzez akty tzw. piractwa komputerowego.

Wskazanie aktualnych rozwiązań i kierunków rozwoju prawa własności intelektualnej oraz wpływu postępu technicznego na sposób kształtowania tego prawa, ale także określenie wpływu regulacji prawnych na postęp techniczny służy ustaleniu, czy obecnie obowiązujące regulacje stanowią instrument kształtowania i kreowania praw podmiotów uprawnionych oraz zapewniają rozwój innowacji. Nie ulega bowiem

wątpliwości, że prawo własności intelektualnej ma służyć nie tylko podmiotom indywidualnym, ale także dobru publicznemu. Z tego powodu istotna część rozważań i wniosków zostanie poświęcona problemowi, czy istniejący poziom ochrony prawa własności intelektualnej zapewnia właściwą równowagę pomiędzy ochroną interesu prywatnego, tj. uprawnionego, oraz interesu publicznego, tj. konsumentów i użytkowników programów komputerowych, gwarantując im prawo dostępu do chronionych dóbr, ale także czy uwzględnia konieczność tworzenia programów kompatybilnych i konkurencyjnych.

Wyważeniu ochrony interesów prywatnych i publicznych służy prawo konkurencji. Mimo że relacje pomiędzy prawem własności intelektualnej a prawem konkurencji nie są określone w przepisach prawnych, to są one formułowane przez sądy unijne. Nasuwa się zatem pytanie, czy pozostawienie sądom kompetencji do określania relacji pomiędzy prawem własności intelektualnej a prawem konkurencji jest właściwe? Analiza tego zagadnienia, przeprowadzona w rozdziale II książki, zostanie dokonana w odniesieniu do wyroku Sądu³¹ z dnia 17 września 2007 r. w sprawie T-201/04, *Microsoft*³². Pozwoli ona udowodnić, że brak jednoznacznych przepisów określających relacje między prawem konkurencji i własności intelektualnej daje możliwość ciągłego dostosowywania wykładni obowiązującego prawa do zmian technologicznych oraz wykaze, że zakres praw własności intelektualnej, w tym praw do programu komputerowego, jest ograniczony przez prawo konkurencji.

Rozdział III opracowania zawiera analizę i ocenę regulacji prawnych dotyczących podstawowego modelu ochrony programów komputerowych w UE opartego na zasadach prawa autorskiego. Objęcie programów komputerowych ochroną prawa autorskiego budzi uzasadnione zastrzeżenia z uwagi na definicję programu komputerowego, wskazujące, że jest to proces, a więc wytwór, który co do zasady nie podlega ochronie autorskiej. Proces ten może być jednak przedstawiony w formie różnorodnych ekspresji, np. w postaci kodu źródłowego i maszynowego. Analiza przeprowadzona w tym rozdziale zmierza zatem będzie do ustalenia, czy autorskoprawny model ochrony programów komputerowych jest właściwą formą ochrony dóbr niematerialnych

³¹ Wyrok zapadł przed wejściem w życie TFUE, a więc gdy Sąd nazwany był Sądem Pierwszej Instancji. W dalszej części pracy posługiwać się będę określeniem „Sąd”.

³² Wyrok Sądu z dnia 17 września 2007 r. w sprawie T-201/04, *Microsoft Corp. v. Komisja Wspólnot Europejskich*, Zb. Orz. 2007, s. II-03601.

o użytkowym, nie zaś estetycznym charakterze. Badania wykazą także, że pomimo umiejscowienia ochrony programów w systemie prawa autorskiego, ochrona ta ma charakter szczególny, nawiązujący jedynie do zasad tego prawa.

Kolejnym punktem rozważań będą regulacje prawa patentowego i wybrane decyzje Europejskiego Urzędu Patentowego, na podstawie których można stwierdzić, że pomimo wyraźnego wyłączenia programów komputerowych spod możliwości patentowania zgodnie z art. 52 ust. 2 lit. c konwencji o udzielaniu patentów europejskich³³, patenty na wynalazki zawierające programy komputerowe są udzielane, a więc aktualny status ochrony programów komputerowych w ramach prawa patentowego nie jest jasny. Brak przejrzystości zasad ochrony programów komputerowych w prawie patentowym wynika także z faktu, że w prawie UE nie zostały wypracowane jednolite reguły odnoszące się do patentowalności wynalazków z dziedziny oprogramowania. Harmonizacja prawa w zakresie patentowalności programów komputerowych została przeniesiona na grunt prawa międzynarodowego. Wnioski z przeprowadzonych badań będą zmierzały do ustalenia, dlaczego programy komputerowe „jako takie” zostały wyłączone spod patentowalności i czy programowi komputerowemu „jako takiemu” rzeczywiście powinna być odmówiona możliwość patentowania.

Ostatni rozdział książki przedstawia problematykę ochrony programów komputerowych na podstawie przepisów należących do kolejnego fragmentu prawa własności intelektualnej, tj. regulacji zwalczania nieuczciwej konkurencji, a konkretnie ochrony tajemnicy nieujawnionej. Włączenie tej problematyki w obręb książki może budzić zastrzeżenia, gdyż zasady dotyczące ochrony na podstawie przepisów prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji różnią się w swojej istocie od ochrony przewidzianej na podstawie tzw. klasycznych praw własności intelektualnej³⁴, do których zaliczyć można prawo autorskie oraz patentowe.

³³ Konwencja o udzielaniu patentów europejskich (Konwencja o patencie europejskim), sporządzona w Monachium dnia 5 października 1973 r., zmieniona aktem zmieniającym artykuł 63 Konwencji z dnia 17 grudnia 1991 r. oraz decyzjami Rady Administracyjnej Europejskiej Organizacji Patentowej z dnia 21 grudnia 1978 r., 13 grudnia 1994 r., 20 października 1995 r., 5 grudnia 1996 r., 10 grudnia 1998 r. oraz 29 listopada 2000 r. wraz z Protokołami stanowiącymi jej integralną część (Dz. U. z 2004 r. Nr 79, poz. 737 z późn. zm.), Akt rewidujący z 2000 r. zaczął obowiązywać od 13 grudnia 2007 r. i został ogłoszony w Dz. U. Nr 236, poz. 1736.

³⁴ A. Endeshaw, *Reconfiguring Intellectual Property for the Information Age: Towards Information Property?*, JWIP 2004, nr 3, s. 327.

Przepisy odnoszące się do ochrony tajemnicy handlowej, zharmonizowane w państwach członkowskich UE w zasadzie wyłącznie poprzez porozumienie TRIPS³⁵, mogą chronić jednak elementy programu komputerowego, tj. wszelkie informacje na temat programu, w tym leżące u jego podłoża zasady i koncepcje. Ochrona ta nie ma jednak charakteru bezwzględne i nie stanowi szczególnie silnego zabezpieczenia interesów właścicieli informacji.

VII. Wielość regulacji dotyczących ochrony programów komputerowych zawartych w przepisach prawa autorskiego, prawa własności przemysłowej, zwalczania nieuczciwej konkurencji oraz pośrednio prawa konkurencji może rodzić wątpliwość, czy ten system ochrony jest jasny i zrozumiały oraz czy stanowi należyty impuls do tworzenia nowych programów komputerowych. Ważne jest podjęcie próby określenia, jaka regulacja skutecznie chroniłaby programy komputerowe, spełniając oczekiwania uprawnionych i społeczeństwa, a także czy cel ten może być osiągnięty wyłącznie, jak twierdzi część przedstawicieli doktryny, poprzez wprowadzenie ochrony *sui generis*.

³⁵ Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 12 lutego 1996 r. w sprawie publikacji załączników do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), Dz. U. Nr 32, poz. 143.

Rozdział I

Program komputerowy jako przedmiot ochrony w prawie własności intelektualnej w Unii Europejskiej

1. Charakterystyka prawa własności intelektualnej

Analiza regulacji prawa międzynarodowego oraz Unii Europejskiej, a także literatury przedmiotu prowadzi do wniosku, że pojęcie „prawo własności intelektualnej” nie jest jednolicie rozumiane i definiowane. Zdaniem wielu przedstawicieli literatury przedmiotu określenie „prawo własności intelektualnej” odnosi się wyłącznie do prawa autorskiego i stanowi odmienną dziedzinę prawa od prawa własności przemysłowej³⁶. Pogląd ten prezentowany jest jednak w szczególności w ustroju kontynentalnym, podczas gdy w systemie anglosaskim nie ma wątpliwości, że prawo własności intelektualnej obejmuje zarówno prawo autorskie (ang. *copyright*), jak i prawo własności przemysłowej, i wynikać on może z istnienia odmiennych zasad przyznawania ochrony

³⁶ M. Załucki, *Prawo własności intelektualnej...*, s. 24; A.M. Dereń, *Własność intelektualna i przemysłowa. Kompendium wiedzy*, Nysa 2007, s. 7–9; A. Cieśliński, A. Dereń (w:) A. Cieśliński (red.), *Wspólnotowe prawo gospodarcze*, t. II, Warszawa 2007, s. 820; J. Sozański, *Własność intelektualna i przemysłowa w Unii Europejskiej*, Warszawa 2005, s. 7; zob. też M. Lehmann, *Symposium: Toward a Third Intellectual Property Paradigm: Comments: TRIPS, The Berne Convention, and Legal Hybrids*, *The Columbia Law Review* 1994, nr 8, s. 2621; L. Conde, J.M. Iruretagoyena, W. Jaślan, J.M. Plazas, *Prawo własności intelektualnej w Unii Europejskiej*, Warszawa 2003, s. 19; A. Ohly, D. Klippel, *Geistiges Eigentum und Gemeinfreiheiten*, Tübingen 2007, s. 2; por. E. Wadle, *Geistiges Eigentum*, Weinheim–New York–Basel–Cambridge–Tokyo 1996, s. 3; P. Buck, *Geistiges Eigentum und Völkerrecht*, Berlin 1994, s. 20; A. Szewc, G. Jyż, *Prawo własności przemysłowej*, Warszawa 2011, s. 2–3; A. Kisielewicz, *Prawo własności przemysłowej w zarysie*, *Przemysł* 2008, s. 10.

dobrom niematerialnym przez prawo autorskie oraz prawo własności przemysłowej, a także z różnych zasad gwarantowanej przez nie ochrony. Te kryteria nie powinny jednak stanowić podstawy wyodrębnienia prawa własności przemysłowej z rozbudowanego zakresu prawa własności intelektualnej z uwagi na zasadnicze podobieństwa prawa autorskiego i prawa własności przemysłowej, mających za przedmiot ochronę efektów twórczej pracy człowieka o niematerialnym charakterze³⁷.

Złagodzeniem koncepcji całkowitej niezależności i odmienności prawa autorskiego od prawa własności przemysłowej jest pogląd klasyfikujący prawo własności intelektualnej w wąskim i szerokim znaczeniu. Własność intelektualna w wąskim znaczeniu obejmuje dobra będące wytworem intelektu ludzkiego, natomiast szerokie rozumienie tego pojęcia odnosi się także do dóbr niematerialnych używanych w przemyśle³⁸. Można również uznać, że prawo własności intelektualnej dotyczy dwóch grup chronionych prawem, tj. wytworów intelektu ludzkiego, a więc prawa autorskiego i patentów, oraz zabezpieczających oznaczenia produktów i związaną z nimi renomę³⁹.

Bardzo wąska interpretacja pojęcia „prawo własności intelektualnej”, ograniczająca się wyłącznie do prawa autorskiego, przeciwstawiana jest jednak nie tylko interpretacji, która uznaje, że w zakresie omawianej

³⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Główne problemy prawa komputerowego...*, s. 17; por. P. Buck, *Geistiges Eigentum...*, s. 38–39; P. Kostański, *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 4–5.

³⁸ A. Cieśliński, A. Dereń (w:) A. Cieśliński (red.), *Wspólnotowe prawo gospodarcze*, t. II..., s. 820; zob. też: A. Dereń, *Własność przemysłowa...*, s. 30; M. Czajkowska-Dąbrowska, *Własność czy własności (intelektualne)?* (w:) A. Kidyba, R. Skubisz (red.), *Współczesne problemy prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. Marii Poźniak-Niedzielskiej*, Kraków 2007, s. 47; U. Promińska *Wprowadzenie do prawa własności przemysłowej* (w:) U. Promińska (red.), *Prawo własności...*, s. 19–20; A. Szewc, G. Jyż, *Prawo własności przemysłowej...*, s. 2.

³⁹ H.C. Anawalt, *International Intellectual Property...*, s. 384. Inni autorzy w ogóle kwestionują możliwość kwalifikacji znaków towarowych do prawa własności intelektualnej, wskazując, że są to wyłącznie oznaczenia identyfikujące przedsiębiorcę, mające na celu niewprowadzenie konsumenta w błąd co do pochodzenia towaru oznaczanego znakiem; zob. R.A. Posner, *Honorable Helen Wilson...*, s. 174; z kolei A. Cieśliński i A. Dereń (w:) A. Cieśliński (red.), *Wspólnotowe prawo gospodarcze*, t. II..., s. 820 wskazują, że kategoria praw własności przemysłowej jest tak szeroka, że wyodrębnia się z niej prawo własności przemysłowej *sensu stricto*, odnoszące się do praw podmiotowych do znaków towarowych, wynalazków, oznaczeń geograficznych, wzorów przemysłowych i użytkowych oraz topografii układów scalonych. Nie wskazują jednak, jak należy rozumieć pojęcie własności przemysłowej *sensu largo*.

dziedziny prawa znajduje się także prawo własności przemysłowej⁴⁰, ale również wskazującej, że prawo to odnosi się do aspektów, które nie mieszczą się we wspomnianych dwóch kategoriach, czyli np. do zwalczania nieuczciwej konkurencji, do *know-how* i baz danych⁴¹. Brak jednolitego modelu regulacji prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji oraz wyraźnego rozgraniczenia pomiędzy ochroną dóbr niematerialnych i materialnych na podstawie tej dziedziny prawa powoduje jednak, że część przedstawicieli doktryny odmawia zakwalifikowania prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji do prawa własności intelektualnej⁴². Większość międzynarodowych aktów prawnych, w tym konwencja paryska o ochronie własności przemysłowej z dnia 20 marca 1883 r.⁴³ oraz porozumienie TRIPS, zalicza jednak prawo zwalczania nieuczciwej konkurencji do dziedziny prawa własności intelektualnej. Dlatego podział prawa własności intelektualnej jedynie na prawo własności przemysłowej i prawo autorskie nie jest już kompletny⁴⁴, choć w dalszym ciągu nie ma w literaturze przedmiotu zgody, czy jest on właściwy.

Zawarte w aktach prawa międzynarodowego definicje pojęcia „prawo własności intelektualnej” mają niejednolity charakter i zakres oraz są tworzone na potrzeby konkretnego aktu prawnego. Dowodzą

⁴⁰ E. Bonadio, *Remedies and Sanctions for the Infringement of Intellectual Property Rights under EC Law*, EIPR 2008, nr 8, s. 320; G.I. Zekos, *Issues of Intellectual Property in Cyberspace*, JWIP 2002, nr 2, s. 268.

⁴¹ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2014, s. 17; T. Sieniow, W. Włodarczyk, *Własność intelektualna w społeczeństwie informacyjnym*, Lublin 2007, s. 6; J. Merski, J. Szmigrodzki, *Ochrona własności intelektualnej*, Warszawa 2007, s. 5; C. Seville, *Intellectual Property*, International & Comparative Law Quarterly 2007, nr 4, s. 899–906; E. Armitage, *The Changing Face of Intellectual Property*, EIPR 1987, nr 7, s. 192; A. Michalak, *Jennifer Lopez i Louis Vuitton...*, s. 3; M. Poźniak-Niedzielska, *Ewolucja prawa własności intelektualnej w dobie współczesnej*, Państwo i Prawo 2002, z. 10, s. 7; L. Bently, B. Sherman, *Intellectual Property Law*, Oxford 2004, s. 1; D. Bainbridge, *Intellectual Property...*, s. 3; C. May, *The World Intellectual Property Organization*, Oxford 2005, s. 4, 7.

⁴² M. Załucki, *Prawo własności intelektualnej...*, s. 21–22.

⁴³ Konwencja paryska o ochronie własności przemysłowej z dnia 20 marca 1883 r. (Dz. U. z 1975 r. Nr 9, poz. 51). Artykuł 1 ust. 2: „Przedmiotem ochrony własności przemysłowej są patenty na wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, znaki towarowe, znaki usługowe, nazwa handlowa i oznaczenia pochodzenia lub nazwy pochodzenia, jak również zwalczanie nieuczciwej konkurencji”.

⁴⁴ T. Sieniow, W. Włodarczyk, *Własność intelektualna...*, s. 6; por. C. Colston, *Principles of Intellectual Property Law*, London–Sydney 1999, s. 1–2.

one jednak, że pojęcie to powinno być rozumiane w najszerszym znaczeniu.

Najbardziej szeroką i rozbudowaną definicję prawa własności intelektualnej zawiera art. 2 (viii) Konwencji o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej⁴⁵, wskazując, że własność intelektualna oznacza prawa odnoszące się do: dzieł literackich, artystycznych i naukowych, interpretacji artystów interpretatorów oraz wykonań artystów wykonawców, do fonogramów i programów radiowych i telewizyjnych, wynalazków we wszystkich dziedzinach działalności ludzkiej, odkryć naukowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych i usługowych, jak również do nazw handlowych i oznaczeń handlowych, a także do ochrony przed nieuczciwą konkurencją; oraz wszelkie inne prawa dotyczące działalności intelektualnej w dziedzinie przemysłowej, naukowej, literackiej i artystycznej. Użycie w nazwie organizacji pojęcia „własność intelektualna”, a także sformułowanie tak szerokiej definicji dowodzi, że prawo własności intelektualnej powinno być traktowane jako oddzielna dziedzina prawa, obejmująca swoim zakresem tak prawo autorskie, jak i prawo własności przemysłowej oraz wszelkie regulacje odnoszące się do tych obszarów prawa, a więc również elementy prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji, które stanowią dodatkowe zabezpieczenie ochrony dóbr niematerialnych.

Z kolei art. 1 ust. 2 porozumienia TRIPS wskazuje, że własność intelektualna obejmuje m.in. prawa autorskie i prawa pokrewne, znaki towarowe, oznaczenia geograficzne, wzory przemysłowe, patenty, wzory masek (topografie) układów scalonych oraz ochronę informacji nieujawnionej. Mimo że ta definicja jest mniej rozbudowana od zawartej w konwencji WIPO, to obejmuje swoim zakresem wszystkie dobra niematerialne tradycyjnie traktowane jako przedmioty prawa własności intelektualnej, odnosząc się jednak do prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji w ograniczonym zakresie, tj. poprzez zakwalifikowanie do ochrony jedynie informacji niejawnej. Obie powołane wyżej definicje przesądzają, że prawo autorskie oraz prawo własności przemysłowej odnosząc się do różnych wytworów intelektu ludzkiego, tworzą wspólnie dziedzinę prawa, jaką jest prawo własności intelektualnej, chroniącą każdy przejaw działalności intelektualnej. Zarówno dobra własności przemysłowej, jak i utwory są rezultatem pracy intelektualnej

⁴⁵ Konwencja o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej, sporządzona w Sztokholmie dnia 14 lipca 1967 r. (Dz. U. z 1975 r. Nr 9, poz. 49, załącznik).

człowieka, opartej na całokształcie jego wiedzy i zdolności umysłowych, związanej z intelektualną działalnością produkcyjną⁴⁶. Ponadto wyznaczanie granicy pomiędzy prawem autorskim a prawem własności przemysłowej jest obecnie o tyle nieuzasadnione, że natura twórczości jest coraz bardziej użytkowa⁴⁷, czego przykładem są programy komputerowe, natomiast charakter własności przemysłowej coraz mniej techniczny. Wydaje się zatem, że wbrew licznym głosom sprzeciwiającym się używaniu terminu „prawo własności intelektualnej” jako pojęcia zbiorczego obejmującego odmienne prawa opierające się na różnych regułach⁴⁸, jak do tej pory nie stworzono określenia lepiej oddającego charakter prawa chroniącego dobra niematerialne.

Obecnie, także pod wpływem rozwoju technologii, rozszerzeniu podlega katalog przedmiotów chronionych prawem własności intelektualnej, co stanowi dowód ewolucji tej dziedziny prawa, wynikającej ze zmian społeczno-ekonomicznych, kulturowych i cywilizacyjnych⁴⁹. Stwarza to możliwość klasyfikowania jednego dobra niematerialnego jako chronionego jednocześnie na podstawie prawa autorskiego oraz prawa własności przemysłowej. Uprzedzając, ale jednocześnie upraszczając rozważania zawarte w kolejnych rozdziałach, można powiedzieć, że program komputerowy przy spełnieniu odpowiednich warunków jest właśnie takim dobrem prawa własności intelektualnej, które może być przyporządkowane do więcej niż jednej kategorii i w ten sposób chronione. W rzeczywistości jednak to poszczególne elementy programu mogą być samodzielnie przedmiotem ochrony któregoś z praw własności intelektualnej.

⁴⁶ M. Kępiński, *Rynek wewnętrzny a własność intelektualna* (w:) J. Barcz (red.), *Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne i polityki*, Warszawa 2006, s. 258; M. Załucki, *Prawo własności intelektualnej...*, s. 17–18.

⁴⁷ Por. A. Kopff, *Wpływ postępu technicznego na prawa autorskie*, ZNUJ PPWI 1988, nr 48, s. 61.

⁴⁸ Tak R.M. Stallman, „*Własność intelektualna*” to zwodniczy miraż, <http://www.gnu.org/philosophy/not-ipr.pl.html> (data dostępu: 12 stycznia 2015 r.).

⁴⁹ A. Cieśliński, A. Dereń (w:) A. Cieśliński (red.), *Wspólnotowe prawo gospodarcze*, t. II..., s. 819; B. Bandey, *Over-Categorisation in Copyright Law: Computer and Internet Programming Perspectives*, EIPR 2007, nr 11, s. 461; M. Poźniak-Niedzielska, *Ewolucja prawa...*, s. 7; P. Kostański, *Prawo własności przemysłowej...*, s. 5–6.